

Олександр МОРГУНОВ

заступник начальника ГУНП

в Дніпропетровській області,

доктор юридичних наук, професор

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ У СУЧАСНИХ УМОВАХ

Досудове розслідування є ключовою стадією кримінального процесу, на якій формуються підстави для притягнення особи до кримінальної відповідальності або ж для ухвалення рішення про закриття провадження. Ефективність і результативність досудового розслідування безпосередньо впливають не лише на хід судового розгляду, а й на рівень довіри громадян до правоохоронної системи загалом. За статистичними даними Офісу Генерального прокурора, в умовах воєнного стану загальна динаміка зареєстрованих кримінальних правопорушень зросла на 10,8 %. Саме органами досудового розслідування Національної поліції України здійснюється розслідування 55,9 % всіх облікованих кримінальних правопорушень за поточний рік [1]. Виникає питання щодо обґрунтованості такого навантаження та в подальшому ефективності і результативності досудового розслідування.

Однією з найбільш системних перешкод у здійсненні ефективного досудового розслідування є низка організаційних проблем, які стосуються як структури правоохоронних органів, так і внутрішньої взаємодії між їх підрозділами. На сьогодні, з огляду на умови правового режиму воєнного стану, слідчі підрозділи Національної поліції перебувають у стані надмірного навантаження: на одного слідчого нерідко припадає кілька десятків, а іноді й понад сотню кримінальних проваджень одночасно. Така ситуація спостерігається у Донецькій, Запорізькій, Кіровоградській, Одеській, Миколаївській областях та м. Києві. Це фізично унеможливляє ефективне опрацювання кожного провадження, якісну оцінку доказів, проведення необхідних слідчих (розшукових) дій у передбачені строки, що своєю чергою позначається на якості кримінального провадження загалом.

Наведене, у окремих випадках, призводить до формального підходу в розслідуванні, затягування процесу та подальшого закриття провадження через відсутність складу кримінального правопорушення або неможливість доведення вини. Причиною перевантаження органів досудового розслідування є велика кількість нетяжких кримінальних проваджень, що забирають ресурси слідчих, недостатня кількість кваліфікованих кадрів, відсутність дієвого та ефективного розподілу проваджень за складністю та пріоритетністю, обмежене застосування альтернативного кримінального переслідування (наприклад, медіація, штрафи тощо) [2, с. 43]. Окрім того,

після повномасштабного вторгнення рф в Україну, через відсутність достатньої кількості слідчих органів безпеки, слідчі Національної поліції самостійно або у складі слідчих груп, крім підслідних їм злочинів, документують та розслідують ті, що підслідні СБУ (воєнні злочини), ДБР, БЕБ, які зазвичай є винятково складними у доказуванні, а їх розслідування пов'язане з проведенням значної кількості слідчих (розшукових) дій, у т.ч. негласних.

Вирішення зазначених проблем вбачаємо у посиленні ролі дізнавачів. Законодавче закріплення інституту дізнання мало на меті розвантажити слідчих, передавши частину менш складних кримінальних проваджень дізнавачам. Однак на практиці цей механізм поки не реалізований у повному обсязі. Посилення ролі дізнавачів, належне кадрове забезпечення, навчання та технічне оснащення відповідних підрозділів дозволить суттєво зменшити навантаження на слідчих і зосередити їхні зусилля на розслідуванні складних тяжких та особливо тяжких злочинів.

Лишається недостатнім рівень координації між слідчими, прокурорами та оперативними підрозділами. В умовах, коли кримінальне процесуальне законодавство передбачає спільну діяльність усіх зазначених суб'єктів, на практиці часто виникає ситуація дублювання повноважень, їх непрозорого розмежування або навіть ухилення від виконання процесуальних обов'язків. Це знижує оперативність розслідування, спричиняє плутанину в документації, втрату доказової бази або порушення прав учасників кримінального провадження.

Для подолання організаційних труднощів необхідно розробити чітку модель взаємодії між усіма суб'єктами досудового розслідування, запровадити електронну систему розподілу справ з урахуванням навантаження на слідчих, а також переглянути штатну чисельність та умови праці персоналу з метою збільшення мотивації та зменшення плинності кадрів. Також актуальним є запровадження певних норм навантаження на одного слідчого, що дозволить раціонально розподіляти ресурси.

Окрім організаційних, на ефективність досудового розслідування впливають технічні проблеми. На сьогодні окремі територіальні підрозділи Національної поліції України не забезпечені на належному рівні базовими технічними засобами, що необхідні для ефективного виконання функцій. Йдеться про недостатню кількість сучасної комп'ютерної техніки, програмного забезпечення, засобів відеофіксації, особливо тих, що сприяють ефективному документуванню воєнних злочинів та злочинів, пов'язаних із збройною агресією рф проти України. Без таких інструментів знижується достовірність зібраних доказів, ускладнюється захист процесуальних прав сторін, і, що найважливіше, страждає якість документування слідчих (розшукових) дій.

Вирішення вказаних технічних проблем вбачаємо можливим через запровадження централізованої програми матеріально-технічного

переоснащення органів досудового розслідування НПУ, що має включати оновлення техніки, запровадження цифрових рішень для фіксації та обліку процесуальних дій. Також доцільним є впровадження електронного документообігу в межах кримінального провадження, що дозволить прискорити комунікацію між сторонами процесу, забезпечити фіксацію дій в режимі реального часу та мінімізувати ризики втрати або фальсифікації матеріалів провадження.

Серед проблем діяльності органів досудового розслідування – факти процесуальних порушень, що виникають на різних його етапах. Найпоширенішими серед них є перевищення строків досудового розслідування та несвідомий пропуск строків, закріплених нормами Кримінального процесуального кодексу України. Зазначимо, що одним із завдань кримінального провадження є забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування і судового розгляду для того, щоб кожний, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності в міру своєї вини, жоден невинуватий не був обвинувачений або засуджений, жодна особа не була піддана необґрунтованому процесуальному примусу і щоб до кожного учасника кримінального провадження була застосована належна правова процедура [3, с. 2].

Причинами пропуску строку є не лише надмірне навантаження на слідчих, а й свідоме зволікання, слабкий прокурорський нагляд, неефективна організація розслідування. Уповільнене розслідування знижує довіру до правоохоронної системи, створює ризики для прав учасників провадження та може призвести до визнання доказів недопустимими або до закриття провадження із процесуальних підстав. Особливо критично це виглядає в умовах, коли особа перебуває під вартою або під домашнім арештом – затягування провадження у таких випадках становить пряме порушення права на свободу та особисту недоторканність.

Для вирішення зазначених проблем доцільно здійснити комплексну реформу механізмів процесуального контролю, яка включатиме: 1) запровадження автоматизованої системи моніторингу процесуальних строків у кримінальному провадженні, яка б попереджала сторони про їх наближення або порушення; 2) розвиток електронного кримінального судочинства, що передбачає фіксацію кожної процесуальної дії в електронній формі, автоматичний моніторинг строків, а також забезпечення прозорості розслідування для всіх учасників; 3) посилення нагляду за дотриманням строків з боку прокурора.

Отже, діяльність органів досудового розслідування Національної поліції України сьогодні перебуває у складному стані, спричиненому, передусім, повномасштабним вторгненням РФ, що виявляється у надмірному навантаженні на слідчих, потребах удосконалення матеріально-технічного забезпечення, організаційних проблемах внутрішньої координації, та, як наслідок, формального ставлення до дотримання вимог процесуального

законодавства та нехтуванні строками розслідування. Ці фактори у сукупності знижують ефективність здійснення досудового розслідування у кримінальних провадженнях, негативно впливають на права учасників кримінального процесу та дискредитують саму ідею справедливого правосуддя. Для вирішення виявлених проблем необхідний комплексний підхід, що включає нормативні зміни, інституційне оновлення, диджиталізацію кримінального процесу, впровадження сучасних моделей управління навантаженням і підвищення якості кадрового забезпечення. Оптимізація ефективності досудового розслідування є не лише питанням внутрішньої безпеки, а й важливим кроком до зміцнення правової держави, наближення до європейських стандартів кримінального правосуддя та формування довіри суспільства до системи правоохоронних органів.

1. Офіс Генерального прокурора. Статистика. URL: <https://new.gp.gov.ua/ua/posts/statistika>.

2. Грабчук О. Актуальні проблеми досудового розслідування в Україні та шляхи їх вирішення. *Society and Security*. 2025. № 4(10). С. 42–47. [https://doi.org/10.26642/sas-2025-4\(10\)-42-47](https://doi.org/10.26642/sas-2025-4(10)-42-47).

3. Кримінальний процесуальний кодекс України від 12.04.2012. № 4651-VI. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (дата звернення: 10.10.2025).

Ігор МАГДАЛІНА

т.в.о. ректора Дніпровського
державного університету

внутрішніх справ,

кандидат технічних наук, доцент

НАПРЯМИ ТЕХНІКО-КРИМІНАЛІСТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ

Сьогодні проведення розслідувань кримінальних правопорушень неможливе без використання технічних засобів криміналістики. Такі засоби постійно оновлюються й удосконалюються, що пов'язано зі структурними змінами злочинності, вдосконаленням з боку злочинців способів вчинення кримінальних правопорушень, знарядь злочинів, професіоналізацією самих злочинців. Вдосконалення технічних засобів розслідування кримінальних правопорушень набуває актуальності на сучасному етапі після початку повномасштабного вторгнення росії в Україну, коли зросла кількість воєнних злочинів, що потребували нових підходів до розслідування і, відповідно, нових технічних засобів. Техніко-криміналістичне забезпечення є частиною загального криміналістичного забезпечення. Воно включає розробку і впровадження в практику слідства науково-технічних досягнень, що